

УДК 342.95 DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019\(106\)05](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019(106)05)**ВЕСЕЛОВ Микола***E-mail:* veselovndl@ukr.net
ORCID: 0000-0002-3963-2764к. ю. н., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Криворізького факультету Національного університету
«Одеська юридична академія»
просп. Миру, 22, м. Кривий Ріг, 50000, Україна

ІНСТИТУТ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СИСТЕМІ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ

Стаття поєднує дві теми, як-от: адміністративна відповідальність та ювенальна юстиція. Встановлено, що в системі ювенальної юстиції інститут адміністративної відповідальності набуває подвійного значення, виступаючи особливою правовою формою реакції держави на адміністративні правопорушення з боку дитини й засобом гарантування прав та інтересів дітей у правовідносинах, що виникають у сфері ювенальної юстиції.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, дитина, забезпечення прав дитини, неповнолітній, ювенальна юстиція.

Веселов Н. Институт административной ответственности в системе ювенальной юстиции. Статья объединяет две такие темы, как административная ответственность и ювенальная юстиция. Установлено, что в системе ювенальной юстиции институт административной ответственности приобретает двойное значение, выступая особой правовой формой реакции государства на административные правонарушения со стороны ребенка и средством обеспечения прав и интересов детей в правоотношениях, возникающих в сфере ювенальной юстиции.

Ключевые слова: административная ответственность, ребенок, обеспечение прав ребенка, несовершеннолетний, ювенальная юстиция.

Постановка проблеми. Проблеми дитячої злочинності, а відповідно, і захист прав неповнолітніх у системі кримінальної юстиції є предметом уваги багатьох інституцій міжнародного та національного рівнів. Правопорушення серед неповнолітніх вважаються найбільш серйозною формою девіантної поведінки молоді [1, с. 652]. З усіх поглядів це явище характеризується складною і специфічною формою негативного соціального прояву [2, с. 3-18]. Як порівняти зі злочинами, стримувальний фактор юридичної відповідальності за адміністративні правопорушення значно нижчий, тому неповнолітні правопорушники часто не замислюються над наслідками асоціальної неправомірної поведінки. Вчинення адміністративного правопорушення у дитячому віці в багатьох випадках є показником схильності особи до нехтування нормами не лише моралі, а й права [3, с. 40]. Водночас вчинення дітьми шкідливих вчинків, що не кваліфікуються як злочини, в кримінології розглядається переважно як другорядні властивості злочинної поведінки.

Межа між адміністративним проступком і злочином виявляється у ступені суспільної небезпеки. Об'єктивно деякі правопорушення цілком ідентичні й відрізняються лише спричиненими наслідками або вагою такого елементу, як предмет правопорушення. Враховуючи це, внутрішній зв'язок, що поєднує особу дитини-правопорушника в кримінальній чи адміністративно-правовій кваліфікації, часто видається дуже близьким, а риси, що характеризують ці особистості, є надто подібними. Недостатня увага органів державної влади та громадськості до детермінантів адміністративних правопорушень, вчинених дітьми, надалі дуже часто призводить до вчинення подібних за характером, але більш суспільно небезпечних ювенальних злочинів [4, с. 21].

З метою удосконалення раннього втручання у процес деліктолізації дітей прокуратурою проаналізовано стан дотримання законів уповноваженими державними органами під час притягнення неповнолітніх до адміністративної відповідальності. Встановлено, що впродовж 2018 р. стосовно неповнолітніх складено більш ніж 14 тис. протоколів про адміністративне правопорушення, понад 12,5 тис. з яких – працівниками поліції. У діяльності правоохоронних органів України встановлено низку грубих порушень прав неповнолітніх під час адміністративного затримання. Мають місце непоодинокі факти перевищення повноважень працівниками поліції, а також уповноваженими особами виконавчих органів міських, сільських та селищних рад щодо накладення адміністративних стягнень на неповнолітніх. Зволікання з направленням протоколів про вчинення підлітками адміністративних правопорушень до суду, а також низька якість процесуальної діяльності призводять до закриття великої кількості проваджень та уникнення підлітками адміністративного покарання, що лише породжує у них відчуття безкарності та виключає будь-який превентивний вплив [5].

Усе це переконливо свідчить про наявність суттєвих проблем у частині притягнення неповнолітніх до юридичної відповідальності за адміністративні правопорушення і взагалі застосування цього інституту в системі соціалізації дітей та превенції ювенальної злочинності. Наукове та практичне розв'язання цього завдання є частиною заходів Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року, затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 № 1027-р.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика адміністративної відповідальності у сфері ювенальних правовідносин представлена доволі широкою палітрою наукових робіт. Зокрема, за останні п'ять років ця тема стала предметом досліджень О. В. Алексєєвої [6], Н. В. Гришиної [7], І. В. Іщенка [8], Н. В. Коломоєць [9], Є. Ю. Колосовського [10], В. А. Крижановської [11], О. О. Навроцького [12], Б. П. Урбанського [13] тощо. Як порівняти з працями наведених авторів, у цій статті розширено предмет дослідження. До того ж, інститут адміністративної

відповідальності розглядається з позиції пріоритету забезпечення прав дітей у системі ювенальної юстиції.

Метою статті є встановлення природи інституту адміністративної відповідальності у правовідносинах, що виникають у функціонуванні ювенальної юстиції, а також обґрунтування доцільності зниження мінімального віку адміністративної відповідальності.

Матеріали та методи. Емпіричною базою дослідження стали як правові акти законодавства України, міжнародного права та права зарубіжних країн, аналітичні огляди, так і наукові публікації та дисертаційні дослідження інших науковців у галузі адміністративного права. Завдяки поєднанню загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, зокрема діалектичного, формально-юридичного, порівняльного аналізу та синтезу, вдалося опрацювати вказаний емпіричний матеріал й отримати власні наукові висновки, що корелюються з метою та завданнями статті.

Результати дослідження. Активні пошуки національного шляху забезпечення прав дітей через розвиток інституту ювенальної юстиції з урахуванням міжнародного права та світової практики створили великий масив наукових робіт і теорій, серед яких дотепер не існує одностайності в поглядах щодо трактування та змістовного (інституційно-нормативного) наповнення поняття «ювенальна юстиція». Узагальнюючи наявний матеріал, можна виділити два основні підходи в розумінні суті й кордонів ювенальної юстиції як соціально-правового інституту та форми забезпечення прав дітей. *Перший* – це бачення ювенальної юстиції винятково як специфічної форми здійснення правосуддя щодо дітей (причому в більшості випадків – кримінального). *Другий* підхід передбачає розширення меж цього інституту через включення до нього низки супутніх заходів превентивного, соціального, медико-психологічного, пенологічного і постпенологічного характеру, спрямованих на якнайкраще забезпечення інтересів дитини в усіх цих правовідносинах. Розуміння завдань і спрямованості ювенальної юстиції лише в межах кримінального судочинства, хоча й має історичні витоки, однак на сьогодні є занадто звуженим.

Необхідно взяти до уваги, що Мінімальні стандартні правила ООН, які стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх (1985 р.) правопорушенням визнають будь-яку провину (дію або бездіяльність), що карається за законом в рамках чинної правової системи (п. 2). О. Л. Чернецький слушно акцентує увагу на тому, що адміністративна відповідальність як інститут адміністративного права, притаманний цій галузі права, існує лише у країнах Східної Європи. Діяння, аналогічні адміністративним правопорушенням за українським законодавством, там охоплюються поняттям кримінального правопорушення, в якому виділяються проступки, що не тягнуть за собою певних наслідків, скажімо, судимості [14, с. 10]. Доречно згадати, що деякі науковці, наприклад В. К. Колпаков, переконливо стверджують,

що «адміністративно-деліктні відносини мають свої властивості і можуть характеризуватись як окрема структурна одиниця права, тобто галузь...» через те, «що вони не є управлінськими, а включення їх до предмету адміністративного права має штучний характер» [15, с. 20]. Відповідно, з урахуванням особливостей українського законодавства, до сфери дії ювенальної юстиції автоматично мають бути віднесені ситуації здійснення правосуддя щодо дітей, які вчинили адміністративні правопорушення, а також інші аспекти, що регулюються відповідним законодавством, наприклад можливість перекладення юридичної відповідальності («трансмисії») за протиправні дії неповнолітніх на інших осіб (батьків або осіб, що їх замінюють) – частини 2 та 3 ст. 184 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), адміністративно-правові та дисциплінарні заходи реагування на статусні порушення (дії, які розглядаються як порушення виключно у разі вчинення їх дітьми і не тягнуть ані кримінальної, ані адміністративної караності, наприклад прогули занять, порушення внутрішнього розпорядку та правил поведінки у навчальних закладах, паління тощо), прояви «нестандартної» поведінки з боку неповнолітніх девіантів (осіб, що мають так звані психічні потреби).

Поміж компонентів ювенальної юстиції не меншої уваги потребує інститут адміністративної відповідальності, в якому також проявляється її примусовий та превентивний характер. З-поміж багатьох визначень цього терміну наведемо формулювання В. А. Крижановської, яка зазначає, що «адміністративна відповідальність є особливою правовою формою реакції держави на захист публічних і приватних інтересів, яка полягає в сукупності встановлених державою матеріальних і процесуальних правових норм з метою спонукання правопорушника, який добровільно не бажає дотримуватися встановлених норм, до належної поведінки та покладання обов'язку зазнавати несприятливі для нього наслідки, а також досягнення мети запобігання правопорушенням, охоплюючи всі наявні способи впливу на правопорушника – виховний (доповнено автором – М. В.), каральний, відновлювальний, компенсаційний, профілактичний і попереджувальний» [11, с. 177]. Щодо забезпечення прав дитини, інститут адміністративної відповідальності – це і сфера правовідносин (діяльність суб'єктів владних повноважень та суду), в якій мають бути передбачені та втілені гарантії такого забезпечення, і один із засобів забезпечення прав дітей або захід реагування у відповідь на їх порушення та відновлення. За останнім із наведених концептів, «адміністративну відповідальність за порушення прав дітей» О. О. Навроцький визначає як «особливий вид юридичної відповідальності, що настає за порушення прав дітей як особливого об'єкта адміністративно-правового сприяння і виражається у застосуванні до винних осіб у встановленому законом порядку адміністративних стягнень з метою їх покарання, відшкодуванні завданих дитині та її родині збитків, поновленні порушеного права» [12, с. 18].

Відтак, у сфері ювенальної юстиції цей інститут охоплює такі напрями його реалізації:

➤ захист прав неповнолітніх, що притягаються до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень (адміністративна відповідальність неповнолітніх);

➤ адміністративна відповідальність батьків або осіб, що їх замінюють, за невиконання обов'язків щодо виховання дітей, зокрема так зване перекладання відповідальності («трансмисія») за вчинення особою віком від 14 до 16 років адміністративного проступку чи особою, яка не досягла віку кримінальної відповідальності (віком до 14 або 16 років), суспільно небезпечного діяння, відповідальність за яке передбачена Кримінальним кодексом України (далі – ККУ);

➤ адміністративна відповідальність посадових осіб за протиправні дії чи бездіяльність, що порушують права дітей або не забезпечують їх дотримання іншими фізичними чи юридичними особами.

Зазначені напрями інституту адміністративної відповідальності приблизно збігаються з трьома основними концепціями (про які йдеться у дисертаційному дослідженні Д. М. Лук'янця):

управлінською (адміністративна відповідальність неповнолітніх «являє собою специфічний засіб реалізації примусового методу публічного управління»);

публічно-сервісною (адміністративна відповідальність батьків або осіб, що їх замінюють... «може виступати як засіб забезпечення виконання зобов'язань, що випливають із договорів та інших відносин, що не відносяться до публічного управління»);

правозахисною (адміністративна відповідальність посадових осіб «є елементом механізму захисту прав і свобод громадян», які розкривають уявлення про роль адміністративної відповідальності [16, с. 29], зокрема у сфері ювенальної юстиції).

Адміністративна відповідальність неповнолітніх як основна складова інституту адміністративної відповідальності містить *компоненти*, як-от: мінімальний вік адміністративної відповідальності; гарантії захисту прав неповнолітніх осіб, передбачені міжнародними стандартами; процедури провадження у справах про адміністративні правопорушення; заходи забезпечення такого провадження; система адміністративних стягнень, заходів впливу, що можуть застосовуватися до дітей-правопорушників і порядок їх виконання; альтернативні способи проваджень у справах про адміністративні правопорушення неповнолітніх.

На сьогодні загальним суб'єктом адміністративного правопорушення може вважатися осудна особа, яка досягла на момент вчинення такого проступку 16 років. Водночас до настання повноліття закон здебільшого передбачає застосування до адміністративних правопорушників заходів впливу, які мають не каральний, а виховний характер (статті 13, 24-1 КУпАП). Однак це питання стало предметом наукової

дискусії. Деякі науковці та практики (наприклад Н. В. Гришина [7, с. 79], Б. П. Урбанський [13, с. 221]) вважають найбільш доцільним встановлення віку адміністративної відповідальності з 16 років, пов'язуючи це з психічною здатністю особи цілком розуміти характер своїх вчинків і нести за них відповідальність. Низка фахівців у галузі адміністративного права (О. В. Горбач [17, с. 10], І. В. Іщенко [8, с. 99], Ю. І. Ковальчук [18, с. 8], Є. Ю. Колосовський [10, с. 181] та ін.) наполегливо доводять доцільність зниження мінімального віку адміністративної відповідальності або застосування до неповнолітніх деяких адміністративних стягнень, вживання яких на сьогодні обмежено. В Національній стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року зауважується, що «В Україні процедури притягнення до адміністративної відповідальності є значною мірою застарілими у зв'язку з тим, що КУпАП прийнято Верховною Радою Української РСР 07.12.1984 та введено в дію з 1 червня 1985 року. Українській правовій системі властиві проблеми, характерні для інших пострадянських держав...» [19]. Логічно припустити, що і бачення нижньої межі адміністративної відповідальності є занадто застарілим. Можна навіть порівняти з країнами пострадянського простору, наприклад з Республікою Білорусь, де адміністративне законодавство передбачає адміністративну відповідальність за найбільш соціально значущі правопорушення з 14 років, а особи, які досягли 16-річного віку, несуть адміністративну відповідальність в повному обсязі за всі склади адміністративних правопорушень. У Латвійській Республіці адміністративна відповідальність також настає у віці від 14 до 16 років [20, с. 102]. До того ж, примусові заходи виховного характеру можуть застосовуватися до неповнолітніх у віці від 11 до 14 років, якщо вони вчинили правопорушення, за яке передбачена адміністративна відповідальність [21, ст. 12-1].

У нормативно-правових актах та аналітичних оглядах міжнародних організацій, як-от Всесвітня організація охорони здоров'я та ін., період підліткового віку визначається неоднаково: як період між 15–19, 15–24 або 10–24 роками. Втім, навіть біологічні показники можуть змінюватися з часом, що пояснюється поліпшенням здоров'я і харчування [22]. Це призводить до соціальної, а надалі й правової емансипації підлітків (наприклад визнання їх повністю дієздатними у цивільно-правових відносинах). Варто зазначити, що навіть українське кримінальне законодавство передбачає застосування примусових заходів виховного характеру і до осіб у віці від 11 років (до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність), якщо вони вчиняють суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого ККУ. За аналогією з ч. 2 ст. 22 ККУ І. В. Іщенко пропонує диференційований підхід у визначенні нижчої межі віку адміністративної відповідальності залежно від кваліфікації вчиненого правопорушення [8, с. 99].

За переконанням автора цієї статті, загальний вік адміністративної відповідальності за всіма складами адміністративних правопорушень в українському законодавстві має бути знижений до 14 років. Але до осіб, які вчинили адміністративне правопорушення у віці від 14 до 16 років, мають застосовуватися суто виховні та реституційні заходи. Це аж ніяк не суперечить загальній спрямованості ювенальної юстиції (гуманної та кращої версії правосуддя [23, с. 16]), оскільки включення підлітка до адміністративно-деліктних відносин та застосування до нього виховних заходів матиме суб'єктивний ефект – справлятиме превентивний вплив, сприятиме розвитку в дитини відчуття особистої відповідальності та невідворотності караності у майбутньому (у разі вчинення інших проступків в старшому віці), як наслідок – запобігання рецидиву протиправної поведінки у будь-якому її прояві. Крім суб'єктивного ефекту адміністративної відповідальності, провадження у справі про адміністративне правопорушення для неповнолітнього правопорушника у віці з 14 років матиме й об'єктивний (зовнішній) ефект. Це втілюватиметься у приверненні уваги системи адміністративної ювенальної юстиції до причин такої поведінки з боку дитини та умов, що сприяють деструктивним змінам у її поведінці. Ними можуть бути несприятливі умови у родинному оточенні, незадовільний догляд чи утримання дітей, асоціальні зв'язки тощо. Наприклад, в Шотландії, якщо дитина віком від 8 до 11 років порушує закон, її справа буде розглядатися комісійним органом, що утворюється органами місцевого самоврядування «слухання у справах дітей». Під час таких слухань вирішується, що найкраще підходить для дитини, яка має проблему щодо належного догляду за нею або яка зіткнулася з поліцією чи вчинила правопорушення. Мають здійснюватися необхідні юридичні кроки, щоб допомогти дитині у ситуації, в якій вона перебуває чи потрапила. Ці питання регулюються спеціальним Законом Шотландії – *Children's Hearings (Scotland) Act 2011* [24, розд. 1]. Слухання стосовно дітей віком до 8 років можуть проводитися лише з приводу неналежного піклування та захисту дитини, питання щодо делікту, який вона може вчинити, в цьому утворенні не розглядаються [25].

О. В. Горбач слушно підкреслює, що адміністративній відповідальності неповнолітніх притаманні ті ж самі ознаки, що й інституту адміністративної відповідальності в цілому [17, с. 11]. Відповідно, так само і процедури провадження у справах про адміністративні правопорушення, вчинені дітьми, матимуть подібні вади, серед яких очевидними на сьогодні є, наприклад, невизначеність із реалізацією права на правову допомогу під час розгляду справи про адміністративне правопорушення тощо. Однак, крім загальних ознак, адміністративна відповідальність неповнолітніх має свої, характерні тільки для неї, специфічні особливості. Національна стратегія реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року зауважує на потребі законодавчого розв'язання питань у частині притягнення неповнолітніх

до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, як-от: «дотримання принципу презумпції невинуватості особи; належне та своєчасне повідомлення батьків або законних представників неповнолітнього про його затримання; ефективний доступ неповнолітніх до безоплатної вторинної правової допомоги шляхом удосконалення механізму швидкого залучення захисника; спеціалізація суддів, що розглядають справи про адміністративні правопорушення за участю неповнолітніх; дотримання принципу пропорційності призначеного адміністративного стягнення або заходу впливу вчиненому правопорушенню; дотримання принципу індивідуалізації відповідальності – скасування адміністративної відповідальності батьків за вчинення неповнолітніми віком від 14 до 16 років адміністративних правопорушень та діянь, що містять ознаки злочину, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, якщо вони не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність...» тощо [19].

З більшістю із них ми загалом погоджуємося. Раніше зазначені напрями вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства знаходили певне обґрунтування в працях українських вчених (наприклад О. В. Алексєєвої [6], О. В. Горбач [17], Є. Ю. Колосовського [10], М. М. Стефанчука [26] та деяких інших). Але не всі з них варто визнавати безперечними. Так, не є доречним намір скасувати адміністративну відповідальність батьків чи осіб, що їх замінують, за вчинення неповнолітніми віком від 14 до 16 років адміністративних правопорушень і діянь, що містять ознаки злочину, адже за наявності причинно-наслідкового зв'язку між недбалим ставленням цих осіб до своїх обов'язків щодо виховання та нагляду за дітьми й вчиненням останніми протиправних дій це становить самостійний склад адміністративного правопорушення, а тому не суперечить принципу індивідуалізації відповідальності. Інша річ, що доцільно змінити диспозиції частин 3 та 4 ст. 184 КУпАП та викласти їх у такій редакції: «Ті самі дії (мається на увазі ухилення батьків або осіб, які їх замінують, від виконання передбачених законодавством обов'язків...), що призвели до вчинення неповнолітніми...».

Перспективним напрямом покращення адміністративно-деліктного впливу на неповнолітнього правопорушника видається можливість звільнення підлітків від відповідальності до розгляду справи судом з покладенням на них певних обов'язків (відвідування корекційних програм, закладу освіти тощо). Безумовно, монополія суду на розгляд справ про адміністративні правопорушення неповнолітніх покликана створити додаткові правові гарантії компетентності та справедливості під час прийняття рішення у таких провадженнях з урахуванням особливого статусу дитини. Втім закріплення у законі підстав та наділення певних посадових осіб підрозділів поліції та органів у справах дітей компетенцією після припинення деяких незначних адміністративних правопорушень не доводити справи до суду (в кожному індивідуальному випадку

залежно від обставин та особистості дитини) також може мати позитивні наслідки. Ознайомлення з досвідом та правовою регламентацією діяльності американської поліції вказує, що у разі вчинення неповнолітнім незначного правопорушення заходи працівника поліції у багатьох випадках обмежуються консультуванням (проведенням профілактичної співбесіди) та звільненням правопорушника. Правоохоронці мають великі дискреційні повноваження під час спілкування з неповнолітніми. У них є низка альтернатив для прийняття рішень, як-от: відпустити дитину з попередженням (імовірніше, йдеться про усне зауваження) або без нього, але не роблячи офіційного запису для вжиття подальших заходів; відпустити дитину, однак докладно описати нетривалий контакт або надіслати рапорт (доповідну) до служби у справах дітей, інформуючи про інцидент; відпустити дитину, але подати офіційну доповідну, звернувшись до ювенальної служби для вжиття дієвих заходів; направити неповнолітнього відразу до ювенальної служби; направити справу безпосередньо до суду через районного чи окружного адвоката [27, с. 14].

Адміністративна відповідальність посадових осіб за протиправні дії чи бездіяльність, що порушують права дітей або не забезпечують їх дотримання іншими фізичними чи юридичними особами, не є основним засобом ювенальної юстиції. Передбачення цього компонента у сфері ювенальної юстиції є, очевидно, додатковою правовою гарантією забезпечення прав дітей, оскільки суспільство виходить із презумпції правомірності та дбалоного ставлення державних органів (їхніх посадових осіб) до прав та законних інтересів дітей, заснованої на філософії *parens patriae*. Так, І. В. Іщенко прикладами з практики поводження з дітьми, що перебувають у складних життєвих обставинах, обґрунтовує необхідність доповнення КУпАП новими статтями: ст. 184-3 «Невиконання адміністрацією спеціальних установ для дітей обов'язків щодо нагляду та виховання дітей» та ст. 184-4 «Порушення встановлених строків тримання дітей у спеціальних установах для дітей» [8, с. 99]. Такі заходи в переважній більшості мають «ретроспективний характер, коли певним правилам чи правам дитини загрожує небезпека чи вже є наслідки протиправної поведінки щодо них, а тому слід відновити порушений баланс» [9, с. 88].

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що, *по-перше*, адміністративна відповідальність у системі ювенальної юстиції має подвійну природу: з одного боку, це особлива правова форма реакції держави на адміністративні правопорушення з боку дитини, яка полягає в сукупності встановлених державою матеріальних і процесуальних правових норм з метою спонукання неповнолітнього правопорушника заходами виховного чи примусового характеру до належної поведінки; з іншого – один із засобів гарантування належної, законної й професійної діяльності посадових та інших фізичних і юридичних осіб щодо прав та інтересів дітей у правовідносинах, що виникають у сфері ювенальної юстиції.

По-друге, загальний вік адміністративної відповідальності за всіма складами адміністративних правопорушень в українському законодавстві про адміністративні правопорушення доцільно знизити до 14 років, але до осіб, які вчинили адміністративне правопорушення у віці від 14 до 16 років мають застосовуватися виключно виховні та реституційні заходи.

По-третє, доцільно внести зміни до змісту ст. 184 КУпАП та викласти у такій редакції:

ч. 3: «Ті самі дії, що призвели до вчинення неповнолітніми віком від 14 до 16 років правопорушення, відповідальність за яке передбачено цим Кодексом, крім порушень, передбачених частинами 3 або 4 статті 173-4 цього Кодексу»;

ч. 4: «Ті самі дії, що призвели до вчинення неповнолітніми діянь, що містять ознаки злочину, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, якщо вони не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність».

В подальших публікаціях планується більш детально розглянути цей та інші напрями реалізації інституту адміністративної відповідальності в системі ювенальної юстиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Stanić I. Maloljetnička delinkvencija – opasan socijalni fenomen. *Pedagoška stvarnost*. 2006. № 52 (7-8). S. 650-670.
2. Šikman M. Kriminalitet maloljetnika u Republici Srpskoj, sa osvrtom na vršnjačko nasilje. Zbornik radova: Vršnjačko nasilje (etiologija, fenomenologija, načini prevazilaženja i komparativna iskustva). Banja Luka: Visoka škola unutrašnjih poslova, 2013. P. 3-18.
3. Veselov M., Chabanenko D. Delictological characteristic of personality of juvenile offender. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2019. № 2-2 (36). P. 37-40.
4. Веселов М. Ю., Мураховська Г. А. Сучасні проблеми статистичного аналізу ювенальних правопорушень в Україні. *Recht der Osteuropäischen Staaten*. 2019. № 1. С. 19-23.
5. Генеральною прокуратурою України вжито заходів щодо посилення профілактики дитячих правопорушень та поновлення прав дітей, притягнутих до адміністративної відповідальності: новини за 29.03.2019. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=248286&s=.
6. Алексеева О. В. Суб'єкти адміністративної відповідальності за неправомірні дії неповнолітніх: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2016. 205 с.
7. Гришина Н. В. Загальна характеристика неповнолітнього як суб'єкта адміністративної відповідальності. *Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна*. Серія «Право». 2015. Вип. 20. С. 78-80.
8. Іщенко І. В. Адміністративна відповідальність як засіб ювенальної превенції. *Правова держава*. 2018. № 30. С. 97-100.
9. Коломоець Н. Особливості та система засобів адміністративно-правового захисту прав дитини в Україні. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2019. № 1. С. 86-90.
10. Колосовський С. Ю. Адміністративна відповідальність неповнолітніх: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2014. 236 с.
11. Крижановська В. А. Адміністративна відповідальність в адміністративному праві України: сучасне розуміння, нові підходи: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2016. 258 с.

12. Навроцький О. О. Забезпечення прав дитини в Україні: теоретичні і практичні засади адміністративно-правового регулювання: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2018. 36 с.
13. Урбанський Б. П. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх як спеціального суб'єкта. *Митна справа*. 2014. № 5 (95). Ч. 2. Кн. 1. С. 219-225.
14. Чернецький О. Л. Правове регулювання адміністративної відповідальності неповнолітніх в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2008. 22 с.
15. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктне право у юридично-галузевій парадигмі. *Право України*. 2002. № 4. С. 17-21.
16. Лук'янець Д. М. Розвиток інституту адміністративної відповідальності: концептуальні засади та проблеми правореалізації: автореф. дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2007. 39 с.
17. Горбач О. В. Адміністративна відповідальність неповнолітніх, батьків або осіб, які їх замінюють: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2006. 18 с.
18. Ковальчук Ю. І. Неповнолітній як суб'єкт адміністративної відповідальності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2007. 21 с.
19. Про схвалення Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 № 1027-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1027-2018-%D1%80>.
20. Фрейманис Е. Е., Иванчикова Л. Д. Административная ответственность в аспекте защиты прав детей по законодательству Республики Беларусь и Латвии: опыт сравнительного правоведения. Выявление проблем правовой регламентации и осуществления сотрудниками органов внутренних дел отдельных мер административного принуждения: сборн. статей; под общ. ред. А. В. Лубенкова. Могилев, Могилевский ин-т МВД, 2016. С. 100-104.
21. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: Latvijas Republikas Likums pieņemts 07.12.1984. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=>.
22. The world health report 1995 – bridging the gaps. Geneva: WHO, 1995. 123 p. URL: https://www.who.int/whr/1995/en/whr95_en.pdf?ua=1.
23. Шмидт В. Р. Интеграция подростков в конфликте с законом: зарубежный опыт. М.: ООО «Центр содействия реформе уголовного правосудия», 2007. 120 с.
24. Children's Hearings (Scotland) Act 2011 (asp 1). URL: http://www.legislation.gov.uk/asp/2011/1/pdfs/asp_20110001_en.pdf.
25. If a young person gets in trouble with the police. Justice and the law. *Mygov.scot*. URL: <https://www.mygov.scot/young-people-police>.
26. Стефанчук М. М. Забезпечення органами прокуратури додержання законів про права неповнолітніх при їх притягненні до адміністративної відповідальності. *Університетські наукові записки*. 2013. № 3 (47). С. 495-500.
27. Веселов М., Іщенко І. Міжнародна практика діяльності поліції у сфері ювенальної превенції. *Вісник Київського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2018. № 2 (107). С. 12-16.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2019.

Veselov M. Institute of administrative responsibility in the juvenile justice system.

Background. The choice of the topic of the article is dictated by the existence of significant problems and the need to improve the mechanisms of applying administrative responsibility in the juvenile justice system for children on the basis of securing their rights.

Analysis of recent research and publications. Over the last five years, this topic has become the subject of research by a number of scholars and practitioners, but the practice of applying the relevant norms indicates the necessity of expansion of the research subject.

The **aim** of the article is to establish the nature of the institute of administrative responsibility in the legal relationships that arise in the functioning of juvenile justice.

Materials and methods. The empirical basis of the research was acts of Ukrainian and international law, analytical reviews and scientific works of other scientists. Due to the combination of general scientific and special methods of cognition, it was possible to work out the empirical material and to obtain its own scientific conclusions, which are correlated with the purpose and tasks of the article.

Results. Features of realization of institute of administrative responsibility in the field of juvenile justice are considered in three directions: administrative responsibility of minors; the administrative responsibility of parents or their substitutes for failing to fulfill their child-rearing responsibilities; the administrative responsibility of officials for acts that violate children's rights. The expediency of reducing the minimum age of administrative responsibility is substantiated.

Conclusion. It is stated that in the juvenile justice system the institute of administrative responsibility acquires double importance, acting as a special legal form of the state response to administrative offenses by the child and a means of guaranteeing the rights and interests of children in the legal relations arising in the field of juvenile justice. It was supported the view of reducing the overall age of administrative liability to 14 years. Amendments to the content of parts 3 and 4 of Article 184 of the Code of Administrative Offenses have been proposed.

Keywords: administrative responsibility, child, child rights protection, minor, juvenile justice.

REFERENCES

1. Stanić, I. (2006). Maloljetnička delinkvencija – opasan socijalni fenomen [Juvenile delinquency – a dangerous social phenomenon]. *Pedagoška stvarnost*, 52 (7-8), 650-670 [in Croatian].
2. Šikman M. (2013). Kriminalitet maloljetnika u Republici Srpskoj, sa osvrtom na vršnjačko nasilje [Crime of juveniles in Republika Srpska, with reference to peer violence]. *Zbornik radova: Vršnjačko nasilje (etiologija, fenomenologija, načini prevazilaženja i komparativna iskustva) – Proceedings: Peer violence (etiology, phenomenology, ways of overcoming and comparative experiences)*. Banja Luka: Visoka škola unutrašnjih poslova, pp. 3-18 [in Bosnian].
3. Veselov, M., & Chabanenko, D. (2019). Delictological characteristic of personality of juvenile offender. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2-2 (36), 37-40 [in English].
4. Veselov, M. Ju., & Murahov'ska, G. A. (2019). Suchasni problemy statystychnogo analizu juvenal'nyh pravoporushen' v Ukraïni [Current problems of statistical analysis of juvenile offenses in Ukraine]. *Recht der Osteuropäischen Staaten*, 1, 19-23 [in Ukrainian].
5. General'noju prokuraturoju Ukraïny vzhyto zahodiv shhodo posylennja profilaktyky dytjachyh pravoporushen' ta ponovlennja prav ditej, prytyagnutyh do administratyvnoi' vidpovidal'nosti: novyny za 29.03.2019 [The Prosecutor General's Office of Ukraine has taken steps to strengthen the prevention of child offenses and restore the rights of administratively prosecuted children: news on 03/29/2019]. Retrieved from https://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=248286&s= [in Ukrainian].
6. Aljeksjejeva, O. V. (2016). Sub'jekty administratyvnoi' vidpovidal'nosti za nepravomirni dii' nepovnolnitnih [Subjects of administrative responsibility for juvenile misconduct]. *Candidate's thesis*. Kyi'v [in Ukrainian].

7. Gryshyna, N. V. (2015). Zagal'na harakterystyka nepovnlitn'ogo jak sub'jekta administratyvnoi' vidpovidal'nosti [General characterization of a minor as a subject of administrative responsibility]. *Visnyk Harkivs'kogo nac. un-tu im. V. N. Karazina. – Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series. (Iss. 20), (pp. 78-80)* [in Ukrainian].
8. Ishhenko, I. V. (2018). Administratyvna vidpovidal'nist' jak zasib juvenal'noi' prevencii' [Administrative responsibility as a means of juvenile prevention]. *Pravova derzhava – Legal state, 30, 97-100* [in Ukrainian].
9. Kolomojec', N. (2019). Osoblyvosti ta systema zasobiv administratyvno-pravovogo zahystu prav dytyny v Ukraini [Features and system of means for administrative-legal protection of child's rights in Ukraine]. *Jurnalul juridic național: teorie și practică, 1, 86-90* [in Ukrainian].
10. Kolosovs'kyj, Je. Ju. (2014). Administratyvna vidpovidal'nist' nepovnlitnih [Administrative responsibility of minors]. *Candidate's thesis. Irpin'* [in Ukrainian].
11. Kryzhanovs'ka, V. A. (2016). Administratyvna vidpovidal'nist' v administratyvnomu pravi Ukrainy: suchasne rozuminnja, novi pidhody [Administrative responsibility in the administrative law of Ukraine: modern understanding, new approaches]. *Candidate's thesis. L'viv* [in Ukrainian].
12. Navroc'kyj, O. O. (2018). Zabezpechennja prav dytyny v Ukraini: teoretychni i praktychni zasady administratyvno-pravovogo reguljuvannja [Ensuring the rights of the child in Ukraine: theoretical and practical principles of administrative-legal regulation]. *Extended abstract of Doctor's thesis. Xarkiv* [in Ukrainian].
13. Urbans'kyj, B. P. (2014). Osoblyvosti administratyvnoi' vidpovidal'nosti nepovnlitnih jak special'nogo sub'jekta [Features of administrative responsibility of minors as a special subject]. *Mytna sprava – Customs business, 5 (95). (Part. 2). (Vol. 1), (pp. 219-225)* [in Ukrainian].
14. Chernen'kyj, O. L. (2008). Pravove reguljuvannja administratyvnoi' vidpovidal'nosti nepovnlitnih v Ukraini [Legal regulation of administrative responsibility of minors in Ukraine]. *Extended abstract of candidate's thesis. Harkiv* [in Ukrainian].
15. Kolpakov, V. K. (2002). Administratyvno-deliktne pravo u jurydychno-galuzevij paradygmi [Administrative-tort law in the legal-sectoral paradigm]. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine, 4, 17-21* [in Ukrainian].
16. Luk'janec', D. M. (2007). Rozvytok instytutu administratyvnoi' vidpovidal'nosti: konceptual'ni zasady ta problemy pravo realizacii' [Development of the institute for administrative responsibility: conceptual background and problems of the right implementation]. *Extended abstract of Doctor's thesis. Kyi'v* [in Ukrainian].
17. Gorbach, O. V. (2006). Administratyvna vidpovidal'nist' nepovnlitnih, bat'kiv abo osib, jaki i'h zaminjujut' [Administrative responsibility of minors, parents or persons who replace them]. *Extended abstract of candidate's thesis. Kyi'v* [in Ukrainian].
18. Koval'chuk, Ju. I. (2007). Nepovnlitnij jak sub'jekt administratyvnoi' vidpovidal'nosti [A minor as a subject of administrative responsibility] *Extended abstract of candidate's thesis. Kyi'v* [in Ukrainian].
19. Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro shvalennja Nacional'noi' strategii' reformuvannja systemy justycii' shhodo ditej na period do 2023 roku: vid 18.12.2018 № 1027-p [Ordinance of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the National strategy for reforming the system of justice for children for the period up to 2023: from December 18, 2018 № 1027-p]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1027-2018-%D1%80> [in Ukrainian].
20. Frejmanis, E. E., & Ivanchikova, L. D. (2016). Administrativnaja otvetstvennost' v aspekte zashhity prav detej po zakonodatel'stvu Respubliki Belarus' i Latvii: opyt sravnitel'nogo pravovedenija. Vyjavlenie problem pravovoj reglamentacii i osushhestvlenija sotrudnikami organov vnutrennih del ot del'nyh mer administrativnogo prinuzhdenija [Administrative

- responsibility in the aspect of protecting the rights of children under the laws of the Republic of Belarus and Latvia: experience of comparative law. Identification of problems of legal regulation and implementation by employees of internal affairs bodies of certain administrative coercive measures]. A. V. Lubenkov (Eds.), *Cbornik statej – A collection of articles*, (pp. 100-104). Mogilev, Mogilevskij institut MVD. [in Russian].
21. Latvijas Republikas Likums Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: pieņemts 07.12.1984. Retrieved from <https://likumi.lv/doc.php?id=> [in Latvian].
 22. The world health report 1995 – bridging the gaps. (1995). Geneva: WHO. Retrieved from https://www.who.int/whr/1995/en/whr95_en.pdf?ua=1 [in English].
 23. Shmidt, V. R. (2007). *Integracija podrozkov v konflikte s zakonom: zarubezhnyj opyt* [Integration of adolescents in conflict with the law: foreign experience]. Moscow: ROO "Centr sodejstvija reforme ugodovnogo pravosudija" [in Russian].
 24. Children's Hearings (Scotland) Act 2011 (asp 1). Retrieved from http://www.legislation.gov.uk/asp/2011/1/pdfs/asp_20110001_en.pdf [in English].
 25. If a young person gets in trouble with the police. Justice and the law. *Mygov.scot*. Retrieved from <https://www.mygov.scot/young-people-police> [in English].
 26. Stefanchuk, M. M. (2013). Zabezpechennja organamy prokuratury doderzhannja zakoniv pro prava nepovnolitnih pry i'h prytjagnenni do administratyvnoi' vidpovidal'nosti [Providing compliance with the laws on the rights of minors when they are brought to administrative responsibility by the prosecution authorities]. *Universytets'ki naukovy zapysky*, 3 (47), 495-500 [in Ukrainian].
 27. Veselov, M., & Ishhenko, I. (2018). Mizhnarodna praktyka dijial'nosti policii' u sferi juvenal'noi' prevencii' [International practice of police activity in the field of juvenile prevention]. *Visnyk Kyi'vs'kogo nacional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv*, 2 (107), 12-16 [in Ukrainian].